

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านละครสร้างสรรค์

The Storytelling of Local History through Creative Drama

(Received: January 16, 2023 Revised: October 25, 2023 Accepted: December 20, 2023)

พรรณพชร วิชาสวัสดิ์¹

Phannaphat Wichasawat

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร” และเพื่อสร้างละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยสร้างสรรค์ ตามลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องมือวิจัย คือ ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลจากการสังเกตกิจกรรมและชุมชนในพื้นที่บางเขน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร” ผู้วิจัยนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเล่าเรื่องผ่านละครสร้างสรรค์ โดยมีเรื่องราว คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน ได้แก่ เหตุการณ์กบฏบวรเดชและวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดประชาธิปไตยผู้วิจัยสังเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางในการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ ในการพัฒนาท้องถิ่นใช้หลักการ “บวร” และนำเสนอข้อมูล

¹อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร E-mail: phan_naphat@hotmail.com

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ และ ได้เสนอแนวทางในการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน สร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชน การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ สามารถ นำมาจัดแสดงละคร หรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน และการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ ส่งเสริมการศึกษาของคนในท้องถิ่นบางเขน สามารถนำละครสร้างสรรค์ไปบรรจุ ให้หลักสูตรท้องถิ่นหรือใช้เป็นละครเพื่อการศึกษาและพัฒนาเยาวชนได้

การสร้างสรรค์ ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เขตบางเขน มีขั้นตอนของการสร้างสรรค์ละคร 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การสร้างข้อสรุปจากการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชุมชนเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์แก่นเรื่อง และสรุปผลการวิจัย และนำเสนอละครสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบของการแสดง คือ โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิดหรือแก่นของเรื่อง ภาษาหรือบทสนทนา เสียง ภาพ

คำสำคัญ: ละครสร้างสรรค์ ท้องบางเขน การมีส่วนร่วม

Abstract

This research explores the storytelling of Bangkhen District's local history through creative drama, aiming to study the application of local history to local development by utilizing the “Boworn (Home-Temple-School)” principle. The project also endeavors to craft a creative drama based on Bang Khen District's local history. This qualitative research draws from data collected via tools such as the study of relevant documents, in-depth interviews with key informants, and observations of community activities and conditions in Bang Khen, Bangkok.

The results are as follows: 1. The method of applying local history to local development using the “Boworn” principle involved storytelling through creative drama, focusing on Bang Khen District's history, including the Boworadet rebellion and Wat Phra Si Rattana Mahathat Woramahawihan, also known as the democracy temple. The researcher developed a framework to apply local history in fostering local development, culminating in a creative drama titled “Boworn Santisuk.” This drama encourages community unity and strength, potentially serving as a medium for theatrical performances or activities that promote a circular economy and education within the community. It could also be integrated into the local curriculum or employed in educational and youth development programs. 2. The creative drama derived from Bang Khen's local history encompasses three production stages: 2.1 formulating conclusions from

the study and data collection of Bang Khen's local history, 2.2 analyzing the story's theme, and 2.3 summarizing the research findings and presenting the creative drama, which includes elements such as plot, characters, themes, language or dialogue, sound, and imagery.

Keywords: Creative Drama, Thung Bang Khen, Participation.

บทนำ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้มนุษย์เข้าใจและรับรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นมากขึ้น เพราะประวัติศาสตร์ คือ วิวัฒนาการทางภูมิปัญญาของมนุษย์ที่เรียนรู้ความจริงจากอดีตและการกระทำมนุษย์นั้นยังส่งผลต่อสังคมอย่างกว้างขวางทำให้เกิดเป็นประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยมีลักษณะที่เน้นศูนย์กลางทางการเมืองเป็นสำคัญ ทำให้มีการบันทึกวิธีและรูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์แบบพงศาวดาร ทำให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นถูกละเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า ตำนาน นิทานปรัมปรา และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นจารีตหรือมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ลักษณะและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงต้องมีความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านมองเห็นชัดถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Sunthonphesat, 2005, as cited in Chopyot, 2019, p. 118) ทั้งนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะทำให้คนไทยรับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างลึกซึ้งและยังจะเป็นการทำให้คนไทยช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจโลกปัจจุบัน เพื่อที่จะได้รับรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกเราทั้งในปัจจุบันและอนาคต แนวทางในการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ในการพัฒนาท้องถิ่น คือ

1. การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการสร้างวัฒนธรรมและสำนึกรักท้องถิ่น
2. การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุนภายนอก
3. การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวท้องถิ่น
4. การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการศึกษาของคนในท้องถิ่น (Chopyot, 2019, p. 135)

พื้นที่บางเขน มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่น่าสนใจและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือ เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองครั้งสำคัญจากการต่อสู้ของฝ่ายเจ้าและคณะราษฎร ที่เรียกกันว่า “กบฏบวรเดช”

เหตุการณ์นี้เป็นความขัดแย้งทางการเมืองครั้งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ ทำให้เกิดมีสถานที่สำคัญ 2 แห่งเพื่อเป็นอนุสรณ์ของฝ่ายประชาธิปไตย คือ อนุสาวรีย์ปราบกบฏหรืออนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ และวัดพระศรีมหาธาตุ อันเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญต่อชาวบางเขน สร้างในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เดิมชื่อว่า “วัดประชาธิปไตย” รัฐบาลได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากอินเดีย กิ่งพระศรีมหาโพธิ์ 5 กิ่ง จากต้นที่สืบเนื่องมาจากต้นที่พระพุทธเจ้า เสด็จประทับและตรัสรู้ พร้อมดินจากสังเวชนียสถานคือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน (Limhatsanaikun, 2020, Online) มาประดิษฐานที่วัดและได้มีการตั้งนามวัดใหม่ว่า “วัดพระศรีมหาธาตุ”

จากการศึกษาบริบทด้านพื้นที่ท้องถิ่นบางเขน ผู้วิจัยจึงได้น้อมนำแนวคิด “บวร” ที่มีมาจากแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ได้พระราชทาน แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัย 3 สถาบันหลักของสังคมไทย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบด้วย 1) บ คือ สถาบันครอบครัวหรือบ้าน 2) ว คือ สถาบันศาสนา หรือ วัด (ศูนย์กลางทางจิตใจในชุมชน หมายรวมถึง ศาสนสถานของศาสนาต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่) และ 3) ร คือ สถานที่ที่ให้ความรู้ อย่างมีแบบแผน หรือ โรงเรียน ซึ่งเรียกโดยย่อ ว่า “บวร” เพื่อเป็นหลักการ ที่นำมาปรับใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชนและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทย (Napapornpipat, 2020, p. 23) โดยการทำจุดเด่น เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของ ชุมชน วัด และสถานศึกษา มาสร้างเป็น ประวัติศาสตร์บอกเล่าเรื่องราว เพื่อขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนบางเขน โดยการบูรณาการศาสตร์ด้านการละครมาเป็นตัวเชื่อม ที่นำเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มาเป็นศูนย์รวมความร่วมมือของชุมชน ทำให้เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ ไม่เป็นเพียงตำนานที่กำลังจะเลือนหายไป อนุสาวรีย์กลายเป็นเพียงสิ่งก่อสร้าง วัดไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถาน แต่จะกลายเป็น

ละครที่บอกเล่าเรื่องราว สร้างความยึดเหนี่ยวจิตใจของคนบางชนให้หันมารัก และให้ความสำคัญชุมชนบางชน การสร้างความทรงจำร่วมกัน เป็นการสร้างพลัง ให้กับชุมชน โดยการรื้อฟื้นและสร้างทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้กลับมาใหม่ โดยหวังว่าหากมีสิ่งนี้แล้ว จะสามารถสร้างความสุขและความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนได้ (Phannan, 2015, p. 1)

คณะผู้วิจัยเป็น นักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์ และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้เรียนในรายวิชา จิตวิทยาการละคร จึงมีความสนใจในการสร้างสรรค์การแสดงละครที่นำแนวคิดในการสร้างสรรค์ และการใช้จิตวิทยาการละครเชื่อมโยงกับแนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยใช้การแสดงละครเป็นสื่อ ปลุกจิตสำนึกในการรักถิ่นฐานบ้านเกิดตลอดจนความรับผิดชอบต่อถิ่นฐานที่อาศัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร”
2. เพื่อสร้างละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เขตบางเขน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยสร้างสรรค์ ตามลักษณะของข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องมือวิจัย คือ ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตกิจกรรมและสภาพชุมชนเขตพื้นที่บางเขน กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านพื้นที่ พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนพื้นที่เขตบางเขน ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ชุมชนพื้นที่เขตบางเขน เป็นชุมชนที่มีเรื่องราวความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย ได้แบ่งขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้การสุ่มแบบผสมผสาน (Combination or mixed purposeful sampling) เพื่อให้ได้ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ละคร ได้แก่ 1) กลุ่มที่ร่วมสร้างแนวคิดในการแสดงละคร และ 2) กลุ่มที่สร้างนวัตกรรมนาฏศิลป์สร้างสรรค์ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และการละคร

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบบบันทึกพัฒนาการของนวัตกรรม แบบวิเคราะห์การออกแบบการแสดง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกแยกประเด็นตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และตรวจสอบความถูกต้อง ดังนี้

1. การจัดการข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการสังเกต มาจัดทำฐานข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาลดทอนข้อมูล (Data reduction) เพื่อกรองเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย จัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยการตีความ อันนำไปสู่ข้อสรุปเชิงอุปนัย

3. กำหนดรูปแบบการแสดงผลข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

4. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

5. นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแกนหลักในการวิเคราะห์และหาข้อสรุป นำข้อมูลทั้งหมดที่วิเคราะห์และสรุปเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำมาจัดเรียงหมวดหมู่ตามลำดับขั้นตอนเพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รายละเอียดสำหรับการใช้รูปแบบการวิจัยในแต่ละประเภทยัง มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความร่วมมือของชุมชน ตามแนวคิด “บวร” เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

1) ศึกษาแนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร”

2) สังเคราะห์และสรุปเนื้อหาสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำบทละครสร้างสรรค์

1) ประมวลข้อมูลอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ต้นแบบในการสร้างสรรค์

2) กำหนดกรอบในการสร้างสรรค์งานด้านต่างๆ

3) กำหนดรูปแบบของการแสดง

4) กำหนดองค์ประกอบการแสดงอื่น ๆ ได้แก่ บทละคร ทำรำ เพลง เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง และคัดเลือกนักแสดง

5) นำเสนอละครสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ท้องถิ่นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านดนตรีและนาฏศิลป์

6) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอละครสร้างสรรค์

1) สรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูล

2) นำเสนอผลการสร้างนวัตกรรมการแสดงละครสร้างสรรค์

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน ผ่านละครสร้างสรรค์ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร” และเพื่อสร้างละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน สามารถอธิบายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. แนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร”

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ ผู้วิจัยต้องศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขนเพื่อมาประกอบสร้างเป็นละครสร้างสรรค์ โดยเลือกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ 2 เหตุการณ์ คือ 1) เหตุการณ์กบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2476 เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เนื่องจากการกลุ่มที่มีได้รับการยอมรับการปฏิวัติ 2475 นำโดย นายพลเอกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดชนำทหารจำนวนมากจากหัวเมือง นครราชสีมา สระบุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี เข้ามาตั้งกองบัญชาการหรือฐานที่มั่นบริเวณสถานีรถไฟดอนเมือง (Arts and Culture Editorial Department, 2023, Online) เคลื่อนไหวต่อต้าน ด้วยการใช้อำนาจทหารจากหัวเมืองหลายกองพันเข้าประชิดพระนครอย่างฉับพลัน

กระทั่งในวันที่ 12-16 ตุลาคม มีการปะทะกันของทหารทั้งสองฝ่าย กลายเป็น “สมรภูมิบางเขน” ภายหลังเหตุการณ์การก่อการกบฏสิ้นสุดลงแล้ว รัฐบาลได้สำรวจนายทหารฝ่ายรัฐบาลที่เสียชีวิตในการปกป้องรัฐธรรมนูญ และจัดงานฌาปนกิจให้กับทหารฝ่ายรัฐบาลที่ท้องสนามหลวงนำมาสู่การสร้างอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่บริเวณหลักสี่ บางเขน กรุงเทพฯ ที่เรียกกันว่า “อนุสาวรีย์หลักสี่” หรือ “อนุสาวรีย์ปราบกบฏ” หรือ “อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” และ 2) วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดพระชาติปไตย โดยแนวความคิดในการสร้างวัดในบริเวณทุ่งบางเขนนี้เกิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2483 ภายใต้การนำของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม โดยมีเหตุผลสำคัญก็คือ เพื่อให้เป็นวัดอนุสรณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เริ่มสร้างเมื่อปี 2483 ประสงค์จะให้ชื่อว่า “วัดประชาธิปไตย” ระหว่างการก่อสร้างรัฐบาลได้ส่งคณะทูตพิเศษไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอินเดีย และได้ติดต่อขอตั้งนี้ 1) พระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 2) กิ่งพระศรีมหาโพธิ์ 5 กิ่ง 3) ดินจากสังเวชนียสถาน 4 แห่ง คือ จากที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน รัฐบาลไทยจึงอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ วัดที่นี้ และตั้งนามวัดว่า “วัดพระศรีมหาธาตุ” เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มาสังเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางในการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ในการพัฒนาท้องถิ่นใช้แนวคิด “บวร” มีที่มาจากแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ได้พระราชทานแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัย 3 สถาบันหลักของสังคมไทยซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน (Napapornpipat, 2020, p. 23) ดังนี้

1. “บ” หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นเขตบางเขน ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นบางเขนมากที่สุด และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็เป็นเรื่องที่ผูกพัน สร้างความสามัคคีให้แก่คนในชุมชน

2. “ว” หมายถึง สถาบันศาสนา ซึ่งหมายถึง วัดพระศรีมหาธาตุ วรมหาวิหาร ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา องค์การศาสนาต่างๆในชุมชน การมีส่วนร่วมของวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร

3. “ร” หมายถึง สถาบันการศึกษา ในที่นี้คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของผู้วิจัย ที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่นเขตบางเขน

สรุป ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ เรื่อง บวรสันติสุข และได้เสนอแนวทางในการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการสร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่น

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ สามารถการสร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่นได้ เนื่องจากละครสร้างสรรค์ นำมาจากเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเห็นความสำคัญของเรื่องราวที่เกิดขึ้น สามารถสร้างความตระหนักรู้และสำนึกรักในท้องถิ่นได้

2) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุนภายนอก

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน สร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชน

3) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวท้องถิ่น

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ สามารถนำมาจัดแสดงละคร หรือจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

4) การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการศึกษาของคนในท้องถิ่น

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ ส่งเสริมการศึกษาของคนในท้องถิ่นบางเขน สามารถนำละครสร้างสรรค์ไปบรรจุให้หลักสูตรท้องถิ่นหรือใช้เป็นละครเพื่อการศึกษาและพัฒนาเยาวชนได้

2. ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน

2.1 กระบวนการสร้างสรรค์ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการสร้างสรรค์ ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขน ซึ่งมีขั้นตอนของการสร้างสรรค์ละคร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างข้อสรุปจากการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสัมภาษณ์ ลงพื้นที่ และการจัดการเสวนาวิชาการ เรื่อง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของทุ่งบางเขน เพื่อนำเนื้อหาหาวิเคราะห์เนื้อหาและหาแก่นของเรื่องรูปแบบในการนำเสนอ รวมทั้งขั้นตอนในการสร้างสรรค์ละคร มีลำดับขั้นตอนคือ ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น เรื่องเล่า/ตำนาน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเชื้อชาติ อาชีพ/การดำรงชีวิตและทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากเอกสารหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์แก่นเรื่อง เพื่อนำมาออกแบบกระบวนการโดยใช้แนวคิดเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร” เพื่อจัดทำบทละครสร้างสรรค์

- 1) ประมวลข้อมูลอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ต้นแบบในการสร้างสรรค์
- 2) กำหนดกรอบในการสร้างสรรค์งานด้านต่างๆ
- 3) กำหนดรูปแบบของการแสดง

4) กำหนดองค์ประกอบการแสดงอื่น ๆ ได้แก่ บทละคร ทำรำ เพลง เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง และคัดเลือกนักแสดง

5) นำเสนอนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ท้องถิ่น ต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีและนาฏศิลป์

6) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอละครสร้างสรรค์

1) สรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูล

2) นำเสนอผลการสร้างนวัตกรรมการแสดงละครสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน

2.2 องค์ประกอบของการแสดง

ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขน มีองค์ประกอบของการแสดง ดังนี้

1) โครงเรื่อง (Plot) ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขน มีลักษณะของการวางโครงเรื่อง ในลักษณะเหตุการณ์กระตุ้น (Inciting incident) กล่าวคือ นำเสนอเรื่องราวความกดดันที่เกิดขึ้นของพระองค์เจ้าบวรเดช เมื่อครั้งเหตุการณ์กบฏบวรเดช ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิกฤตสำคัญของชาติเหตุการณ์หนึ่งที่ถูกนำมาเขียนในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เพราะเหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อหลายประการต่อประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย

2) ตัวละคร (Character)

การวางตัวละครของละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางเขน เรื่อง “บวรสันติสุข” ผู้วิจัยได้ออกแบบตัวละครไว้ 3 ประเภท ดังนี้

2.1) ตัวละครหลักการดำเนินเรื่อง คือ
ต้นข้าว เด็กชายอายุประมาณ 8 ปี มีลักษณะ
สมส่วน ฉลาด พุดเก่ง ขี้สงสัย

ใบบัว เด็กหญิงอายุ ประมาณ 8 ปี มีลักษณะ
สมส่วน ฉลาด พุดเก่ง ขี้สงสัย

2.2) ตัวละครในภาพสื่อวิทัศน์ ประกอบด้วย
ภาพพระองค์เจ้าบรมเดช และ ภาพเหตุการณ์กบฏบวรเดช

2.3) ตัวละครระบำ ชุต ระบำ สักการะบูชาสถาปนา
วัดประชาธิปไตย

3) ความคิดหรือแก่นของเรื่อง (Though) ความคิดหรือแก่น
ของเรื่อง คือ

3.1) เรื่องจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีความสำคัญ
ต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย

3.2) เรื่องประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของวัดพระ
ศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญกับพื้นที่เขตบางเขน

4) ภาษา (Diction) หรือบทสนทนา (Dialogue)
เป็นการสนทนาที่ใช้ภาษาในปัจจุบัน

5) เสียง (Sound) เสียงในละครอาจแบ่งได้ 3 ประเภท
คือ เสียงของนักแสดงในบทพูด เสียงเพลงและดนตรี ทั้งที่มีเนื้อร้องและ
มีแต่ทำนอง และเสียงประกอบ

6) ภาพ (Spectacle) ภาพในละคร หมายถึง ภาพในละคร
สร้างสรรค์เรื่องบวรสันติสุข เป็นภาพเหตุการณ์กบฏบวรเดช ซึ่งผู้วิจัย
ออกแบบให้เป็นการสร้างภาพจากสื่อวิทัศน์ เพื่อให้เห็นเป็นเรื่องราว
ประวัติศาสตร์ และภาพของวัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร

อภิปรายผลการวิจัย

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์นั้นได้สร้างสรรค์โครงเรื่องมาจาก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์กบฏบวรเดช จนมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ยังมีบทบาทในการเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง แต่ในปัจจุบันอนุสาวรีย์แห่งนี้ได้หายไปอย่างไร้ร่องรอย นอกจากนี้ ยังนำเรื่องราวของการก่อสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือวัดประชาธิปไตย ซึ่งประวัติศาสตร์เรื่องเล่าทั้ง 2 เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ละครสร้างสรรค์จากการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความเข้าใจถึงที่มาของชุมชนที่มีความสำคัญ มารธสร้างความรักและหวงแหนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Premsrirat (2015, p. 33) ที่กล่าวว่า การเล่าเรื่องที่ทำหน้าที่ในการชี้แจง หรือบอกกล่าวข้อเท็จจริง บ่อยครั้งที่ในสังคมเกิดความขัดแย้งกันทางความคิด หรือ ความเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล หรือในระดับมวลชน ส่วนแนวทางการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แนวคิด “บวร” นั้น ผู้วิจัยนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด และโรงเรียน เข้ามาเป็นหลักในการออกแบบบทละครในรูปแบบการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์เรื่อง บวรสันติสุข สามารถการสร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่นได้สอดคล้องกับ Chopyot (2019, p. 122) ที่กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถสร้างความตระหนักและสร้างสำนึกรักท้องถิ่นได้เพราะเป็นการปูรากฐานสำคัญให้คนรู้จักที่มาที่ไปของชุมชนท้องถิ่นของตน และ Chuwhan (2008, p. 369) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย พบว่าประชาชนในพื้นที่ในฐานะผู้ที่เป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ อันจะทำให้เกิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในแบบใหม่ รวมถึงการได้ข้อมูลและองค์ความรู้ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์สำหรับการพัฒนาบนฐานทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม

ในการสร้างประวัติศาสตร์ของตนเอง การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ สามารถนำมาจัดแสดงละคร หรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เขตบางเขนผ่านละครสร้างสรรค์ ส่งเสริมการศึกษาของคนในท้องถิ่นบางเขน สามารถนำละครสร้างสรรค์ไปบรรจุให้หลักสูตรท้องถิ่นหรือใช้เป็นละคร เพื่อการศึกษาและพัฒนาเยาวชนได้ สอดคล้องกับ Subwattana (2011, p. 28) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการศึกษาของคนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการสร้างชุดองค์ความรู้ในท้องถิ่นที่อาจไม่ได้มีสอนในตำราเรียน โดยเฉพาะวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์การเสริมสร้าง หลักสูตรในท้องถิ่นโดยมีวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ การศึกษา เรื่องท้องถิ่นมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานที่สำคัญและบุคคลสำคัญโดยทั้งสถานที่ สำคัญและบุคคลสำคัญมักเป็นเรื่องที่มีชื่อเสียงระดับสูง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัย ทำให้เกิด ละครสร้างสรรค์ ที่สามารถนำไปต่อยอด เป็นการแสดงละครเพื่อสร้างพื้นที่เศรษฐกิจให้กับชุมชน จะทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชน
2. บทละครสามารถนำมาดัดแปลงให้เป็นละครสำหรับเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ในแต่ละระดับโดยสามารถปรับให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่เขตบางเขนได้มีความรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด จนนำไปสู่ความต้องการให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. พื้นที่เขตบางเขน เป็นชุมชนที่ยังมีอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่น่าสนใจ ประกอบกับการเป็นสังคมเมือง ควรมีการวิจัยเก็บข้อมูลและขยายเรื่องราวของบางเขนให้น่าสนใจมากขึ้น
2. ควรมีการวิจัยที่เป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนพื้นที่เขตบางเขน และเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนด้วยศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและให้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วกัน

References

- Arts and Culture Editorial Department. (2023). *The “Bowondej Rebellion” was born, a group of soldiers seizing Don Mueang. Clash with the government until loss occurs*. SILPA-MAG.COM. Retrived October 10, 2022. https://www.silpa-mag.com/this-day-in-history/article_21075 [In Thai]
- Chopyot, S. (2019). *Local history for sustainable and consolidated local development*. King Prajadhipok’s Institute. [In Thai]
- Chuwhan, Y. (2008). *Thai Local History*. The Thailand Research Fund. [In Thai]
- Napapornpipat, R. (2020). “Bowon” perspective for stability. *NSC journal*. 2(4). 23-32. [In Thai]
- Phannan, P. et al. (2015). *The use of community history as the instrument for empowering people participation in Bang Bua canal area* (Research Report). Thailand Science Research and Innovation. [In Thai]
- Sunthonphesat, S. (2005). *Thai collection social sciences*. (2nd ed.). viriyathurakij. [In Thai]
- Limhatsanaikun, T. (2020). *Wat prachathippatai. The Cloud*. Retrived October 10, 2022. <https://readthecloud.co/phrasri-mahathat-bang-khen-woramahawihan-temple/>
- Subwattana, T. (2011). *Analysis on the study of and work relating to local history of Thailand*. (2nd ed.). Inthanin. [In Thai]

Premssirat, U. (2015). Storytelling in Communication Work: A Study from Research. *Journal of Communication and Innovation NIDA*, 2(1), 31-58. [In Thai]